

Άρης, ο αρχηγός των ατάκτων

Επιμέλεια κειμένου: Κατερίνα Θανοπούλου
Εξώφυλλο: Δημήτρης Αρβανίτης
Σελιδοποίηση: MOTIBO A.E.

Φωτογραφίες: Σπύρος Μελετζής, Ντιμίτρι Κέσελ και προσφορές από οικογένειες ανταρ-
τών.

Copyright © 2009 ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΠΟΣ -
ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ (charit@otenet.gr)
για την ελληνική γλώσσα σε όλο τον κόσμο

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμία διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των
προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διε-
θνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε
κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμη-
ματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς τη γραπτή άδεια του εκδότη.

Εκδόσεις Τόπος
Πλαπούτα 2 και Καλλιδρομίου, 11473, Αθήνα. Τηλ.: 210 8222835-856 - Fax: 210 8222684

Βιβλιοπωλείο
Γενναδίου 6, 10678, Αθήνα. Τηλ.: 210 3221580 - Fax: 210 3211246

www.toposbooks.gr

ISBN 978-960-6863-23-3

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΧΑΡΙΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΡΗΣ Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΩΝ ΑΤΑΚΤΩΝ

Ιστορική βιογραφία

*Φωτογραφίες
Χάρτες
Σχεδιαγράμματα*

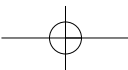
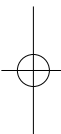
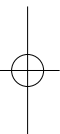

ΑΘΗΝΑ 2009

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

- Δανεικιά γραβάτα* (διηγήματα), 1976
525 τάγμα πεζικού (μυθιστόρημα), 1981
Τα παιδιά της Χελιδόνας (μυθιστόρημα), 1983
Δέσποινα (νουβέλα), 1984
Τη νύχτα που έφυγε ο Μπούκοβι (διηγήματα), 1989
Εναντίον του Marlboro (νουβέλα), 1991
Από εδώ πέρασε ο Κιλρόι (νουβέλα), 1992
Αυγά μαύρα (θέατρο), 1995
Άρης, ο αρχηγός των ατάκτων (ιστορική βιογραφία),
Α τόμος, 1997· Β τόμος, 2001
Λίστα γάμου (θέατρο), 1998
Ημών των Ιδίων (κείμενα), 2003
Ο άνεμος κουβάρι (μυθιστόρημα), 2005
Εγχειρίδιο βλακείας, 2008

στους Αντάρτες

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Όπου πήγε, πήγα.

Έπρεπε να δω τους τόπους που έδρασε και να ακούσω τους ανθρώπους που τον γνώρισαν και έζησαν μαζί του.

Το ευτύχημα είναι ότι στις αρχές της δεκαετίας του 1970, που άρχισα την έρευνα, πρόλαβα εν ζωή τους περισσότερους από εκείνους που τον λάτρεψαν ή τον μίσησαν, που τον πολέμησαν ή υπήρξαν συναγωνιστές του. Έτσι, διασώθηκαν πολλά χαρακτηριστικά του γνωρίσματα, συμπεριφορές και ατόφιες φράσεις του, που αναπαράγονταν από στόμα σε στόμα, όπως το δημοτικό τραγούδι. Και είχα την τύχη να έχω σπουδαίους οδηγούς σε κάθε τόπο. Άλλο είναι να πηγαίνεις ψάχνοντας και άλλο να σε ξεναγούν στο πρώτο αντάρτικο λημέρι του Παρνασσού οι καπετάνιοι Περικλής και Νικηφόρος. Άλλο να χαζεύεις το βουνό από μακριά και άλλο να σου δείχνει ο μαυροσκούφης Κατσαντώνης τα περάσματα της Χελιδόνας.

Στην αρχή διένυσα ανυποψίαστος εκατοντάδες χιλιόμετρα για να μιλήσω με κάποιον που δήθεν ήταν «πολύ κοντά στον Άρη» και να διαπιστώσω από τα λεγόμενά του ότι απλώς τον είχε δει να περνάει με το άλογο από την πλατεία του χωριού του. Ή συνάντησα τόσα πρωτοπαλικάρα, τόσους αγγελιαφόρους, γραμματικούς και επιτελείς του αρχηγού που ο αριθμός γίνεται εξωφρενικός. Δεν το καταλογίζω, το κατανιώ. Ο μύθος έλκει. Στα περισσότερα ελληνικά χωριά, ιδίως τα ορεινά, πάντα κάποιος είχε να μου αφηγηθεί τουλάχιστον μία συγκλονιστική ιστορία με τον αρχηγό του ΕΛΑΣ στην οποία υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας.

Όμως τίποτα δεν έχει περιληφθεί σε αυτό το βιβλίο χωρίς να είναι απολύτως διασταυρωμένο. Αν κάποιος μου ανέφερε ένα επεισόδιο, τον ρωτούσα ποιοι άλλοι ήσαν παρόντες, τους αναζητούσα και, μό-

νο αν μου το επιβεβαίωναν επακριβώς, μόνο τότε καταχωριζόταν στο υλικό που ίσως περιελάμβανα στο βιβλίο. Αν δεν υπήρχαν άλλοι μάρτυρες στο επεισόδιο, όσο πειστικός και αν ήταν ο συνομιλητής μου, ήταν απλώς σαν να μην το άκουσα ποτέ.

Το 1974 με την πτώση της δικτατορίας άνοιξε ο δρόμος της επιστροφής για εκατοντάδες πρώην πολεμιστές του Βουνού που είχαν καταφύγει στις Ανατολικές Χώρες για να επιβιώσουν. Νέος ποταμός συνεντεύξεων, πληροφοριών και γραπτών αναμνήσεων.

Το 1990 είχα πλέον συγκεντρώσει ένα τεράστιο υλικό, που έπρεπε να διευθετηθεί· να απομαγνητοφωνηθούν οι συνομιλίες, να επιλεγούν τα πιο ενδιαφέροντα στοιχεία και επιτέλους να γραφτεί το βιβλίο. Εγκατέλειψα κάθε επαγγελματική ή άλλη δραστηριότητα και αφοσιώθηκα σε αυτήν την προσπάθεια. Στην παρουσίαση των αγωνιστών δεν έλαβα υπόψη μου τη μεταπελευθερωτική πορεία τους· αν συνέχισαν με κοινωνικούς αγώνες ή ιδιώτευαν. Τα πρόσωπα παρουσιάζονται και εν πολλοίς κρίνονται για την προσφορά τους στα ζέοντα χρόνια 1940-1944.

Πρέπει να συνάντησα και να μίλησα με αρκετές εκατοντάδες αντάρτες, αξιωματικούς, πολιτικούς και χωρικούς όλων των παρατάξεων, εκ των οποίων ελάχιστοι ζουν πια. Οι πολλοί ήσαν άνθρωποι καθημερινοί που είχαν κάνει το καθήκον τους στην πατρίδα· ορισμένοι ήσαν πραγματικά ξεχωριστοί και άλλοι στον κόσμο τους.

Μα δεν θα ξεχάσω ποτέ:

Τον Περικλή, τον πιο γενναίο, συνετό και αξιοπρεπή άνθρωπο που συνάντησα στη ζωή μου. Ο πρώτος καπετάνιος του Άρη και μέλος του πρώτου Τριμελούς Αρχηγείου του ΕΛΑΣ ζούσε αποτραβηγμένος σε ένα διαμερισμάκι στις Εργατικές Κατοικίες έξω από τη Λαμία, χωρίς ποτέ να ζητήσει τίποτα από κανέναν. Συναντιόμαστε ή μιλάγαμε στο τηλέφωνο επί χρόνια, γίναμε φίλοι, μου εμπιστεύτηκε τις αναμνήσεις του, με φιλοξένησε και τον φιλοξένησα, και κάθε φορά με εντυπωσίαζε με τη λεπτότητα, την αυστηρότητα και την αυτογνωσία του.

Τον γιγαντώσωμο μαυροσκούφη Παρούση, χτυπημένο από την αρρώστια και κατάκοιτο, μέσα στην απόλυτη ένδεια σε ένα δωμάτιο-παράπηγμα στον Νέο Κόσμο, με χώμα για πάτωμα, να μου λέει με σαθρή άρθρωση πως είμαι «ο πρώτος που μπαίνει σπίτι του» μετά από σαράντα χρόνια. Τον πάτερ Ανυπόμονο στο αρχονταρίκι του μοναστηριού της Υπάτης, να παρατάμε τα πολλά λόγια και να με πηγαίνει συνωμοτικά στο μικροσκοπικό κελί του, όπου οι τοίχοι είναι καλυμμένοι από εικόνες Αγίων, αλλά πάνω από όλους είναι η φωτογραφία του αρχηγού του.

Τον χαρισματικό και απαρηγόρητο «εθνικό μας εύελπι» Νικηφό-

ρο, που μου εμπιστεύτηκε κειμήλια του αγώνα και περάσαμε ατελείωτες ώρες μιλώντας στην Αθήνα, στο Μικρό Χωριό και στην Αγόριανη. Τη γυναίκα στα Τρόπαια Αρκαδίας, που είχε στήσει ο Άρης το Στρατηγείο της Πελοποννήσου, η οποία μου εξομολογήθηκε πως αυτή και οι φίλες της είχαν ερωτευτεί τους Ρουμελιώτες μαυροσκούφηδες, αλλά, παρόλο που έδειχναν άγριοι και αψείς, ήσαν πιο ντροπαλοί και από κορίτσια. Την ακατάβλητη, τελευταία αντάρτισσα Δέσπω, που γύρισε μετά είκοσι χρόνια από την Κίνα, όπου έζησε φιλοξενούμενη του Τσου Εν-λάι, και έφερνε βόλτα καθημερινά με ζωντάνια εικοσάχρονης το ιατρείο και τους ασθενείς της κόρης της.

Τον μυθιστορηματικό ανθυπολοχαγό του ΕΛΑΣ Γαβριά, ο οποίος αμέσως μετά το αντάρτικο έκανε τον κομπέρ σε πασίγνωστο καμπαρέ της πλατείας Συντάγματος, όπου τραγούδησε και η Εντίθ Πιαφ, ενώ ματαίως τον ψάχνανε στο Βουνό· και στις 21.4.1967, για να αποφύγει τη σύλληψη, μπήκε λαθρεπιβάτης σε ένα καράβι και βρέθηκε για χρόνια στο Μπουένος Άιρες. Τον μικροσκοπικό Μήλιο Ξεκάρφωτο (πραγματικό όνομα), που μου έλεγε με καμάρι πως, όταν παρουσιάστηκε στον Άρη να καταταγεί, εκείνος είπε δώστε του την «κουτάλα» και διορίστηκε μάγειρος, αλλά πάντως αντάρτης.

Τον τελευταίο από μια ξεκληρισμένη αντάρτικη οικογένεια, που, επειδή ήταν δικτατορία και τον επιτηρούσαν, συναντιόμαστε και μιλάγαμε σε μια ρεματιά έξω από το χωριό του τρεις νύχτες συνέχεια. Τον χωροφύλακα στο χωριό της Ηπείρου που με ειδοποίησε να φύγω γιατί ξεκίνησε από τα Γιάννενα αυτοκίνητο της υπηρεσίας να με συλλάβει. Τα δύο μέλη της φοβερής ληστοσυμμορίας των Αγοριδαίων, που μου άνοιξαν την καρδιά τους για τον Άρη, ο οποίος δικαίως τους διέλυσε και εκτέλεσε τους επικεφαλής τους.

Τον μοναχικό τσοπάνο στα Άγραφα που μου ανέφερε τον Ιπποκράτη, τον Πυθαγόρα και τον Αριστοτέλη, που τους μάθαινε ο αρχηγός, και τον άλλον που θυμόταν κατά λέξη κάποιες αρχαίες φράσεις, όπως το «Άμμες δε γ' εσόμεθα πολλώ κάρρονες», με το οποίο είχε ξεκινήσει ο Νικηφόρος μια ομιλία στο χωριό του.

Την κιτρινισμένη φωτογραφία του Άρη, κομμένη από εφημερίδα, ανάμεσα στα εικονίσματα φτωχόσπιτων· και κάποιους αλαφροϊσκιωτους στα βουνά της Ρούμελης που με διαβεβαίωναν ότι ο Άρης δεν σκοτώθηκε, είναι ζωντανός και θα εμφανιστεί ξανά όταν αυτός κρίνει.

Σε αυτήν τη χώρα, που δεν υπάρχουν τίτλοι ευγενείας, ο ύψιστος τίτλος τιμής για τον Έλληνα είναι αυτός του αντάρτη. Του πατριώτη που παίρνει το όπλο και βγαίνει εθελοντικά στο Βουνό να πολεμήσει τον κατακτητή. Όπου και αν ανήκε, είτε στον ΕΛΑΣ και στον Άρη εί-

τε στον ΕΔΕΣ και στον Ζέρβα είτε στο 5/42 και στον Ψάρρο, ο αντάρτης είναι άκριτος. Αυτός έδινε τη ζωή του και όχι οι άλλοι που εκ του ασφαλούς τους έκαναν και τους κάνουν ακόμη κριτική.

Όσο για τον Βελουχιώτη, το αρχαϊκό τέλος του είναι ακόμη μια απόδειξη ότι η ζωή, σε όλα τα σημεία του πλανήτη, ανταμείβει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο τους χαρισματικούς που θα εκφράσουν το όραμα μιας ελευθερίας χωρίς όρια. Ή, όπως έγραψε ο επίγονός του Τσε Γκεβάρα, «όλοι εμείς οι απροσάρμοστοι είμαστε καταδικασμένοι να σκοτωθούμε, καταρώνενοι μια εξουσία που τελικά στηρίζουμε με το θάνατό μας».*

Διονύσης Χαριτόπουλος

* Ε.Τ. Γκεβάρα, Λατινοαμερικάννα, Εκδοτικός Οίκος Α.Α. Λιβάνης.